

УДК 343.98:343.347

Окушко А. В. – аспірант наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ВИЯВЛЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Досліджено напрями діяльності оперативних підрозділів Національної поліції щодо виявлення фактів порушень правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у медичних закладах. Акцентовано на необхідності реалізації комплексних заходів, спрямованих на пошук інформації про ці факти. Визначено перелік документів, які повинні опрацьовувати правоохоронці з метою виявлення порушень правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Ключові слова: медичні заклади, наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори, виявлення злочинів, оперативні підрозділи Національної поліції.

Першочергового значення світова спільнота надає боротьбі зі злочинністю. Цей процес нині є актуальними і для України. Успішна протидія злочинності з ознаками організованих транснаціональних форм потребує комплексного підходу. Основну відповідальність за результативність цього процесу несуть оперативні підрозділи Національної поліції України, які на сьогодні ще не достатньо успішно виконують ці завдання.

Поза увагою правоохоронців часто залишається сфера, що є досить привабливою для злочинців. Ідеться про медичні заклади різних форм власності, де здійснюється обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. У зв'язку з реформуванням системи правоохоронних органів нашої держави проблема визначення напрямів діяльності новостворених підрозділів протидії наркозлочинності в медичній сфері щодо недопущення витоку вищезазначених заборонених речовин і прекурсорів на сьогодні залишається актуальною.

Виявленню злочинів у сфері обігу наркотиків у медичних закладах було присвячено незначну кількість наукових праць. Окремі аспекти цієї проблеми висвітлювали Д. Й. Никифорчук, М. О. Сергатиї, І. В. Смирнова, О. М. Стрільців, В. Л. Чернишов та ін.

Мета пропонованої увазі статті полягає у визначенні напрямів виявлення оперативними підрозділами Національної поліції України злочинів, які вчиняють у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у медичних закладах.

Відповідно до Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР [1] та інших нормативно-правових актів, регламентовано порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів, прекурсорів, а також здійснення господарської діяльності з використанням цих речовин та засобів. Проте реалії сьогодення свідчать про певні прогалини в діяльності уповноважених на це органів виконавчої влади з метою виявлення зловживання у сфері охорони здоров'я, зокрема ті, які пов'язані з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Останніми роками в Україні засоби масової інформації не повідомляли про гучні корупційні справи у сфері охорони здоров'я та значні розкрадання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у медичних закладах, неправомірне проведення тендерів на їх поставку, нецільове використання посадовими особами бюджетних коштів лікувально-профілактичних закладів тощо. Це результат не законслухняності посадовців вищезазначених закладів, а стратегічних прорахунків (незабезпечення належного оперативного перекриття) оперативних підрозділів Національної поліції України виявлення та документування протиправних дій організованих груп і злочинних організацій, що функціонують у сфері охорони здоров'я.

Проте типові правопорушення, що вчиняються в медичних закладах (аптеки, аптечні склади, лікарні тощо), не втрачають значущості. Умовно їх можна розподілити на дві групи.

1. *У сфері порушення правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів* – недотримання вимог їх зберігання, правил допуску до роботи з ними, порушення встановлених вимог до технічної оснащеності й укріпленості

об'єктів і приміщень, де здійснюють діяльність, пов'язану з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, законодавчо визначеного порядку обліку та видачі згаданих речовин і прекурсорів, порушення порядку оформлення і ведення облікової документації, виписування рецептів, знищення цих речовин та прекурсорів, а також незаконна видача рецептів на видачу наркотичних (психотропних) лікарських засобів.

2. У сфері безліцензійної діяльності в галузі обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів найбільш типовим злочином є здійснення господарської діяльності з означеними речовинами без відповідних ліцензій.

Для забезпечення належного оперативного контролю діяльності медичних закладів, відслідковування тенденцій у цій галузі, а також з метою виявлення та документування протиправних дій у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів працівники оперативних підрозділів Національної поліції України здійснюють певні заходи, які розглянемо більш детально.

Передусім необхідно ознайомитись зі специфікою роботи закладів охорони здоров'я на території обслуговування. Причому не потрібно обмежуватись закладами, які вже мають ліцензію на здійснення господарської діяльності у сфері обігу вищезазначених речовин та прекурсорів, оскільки їх незаконне розповсюдження можуть здійснювати також і не ліцензійати.

Реалізовувати оперативне обслуговування медичних закладів необхідно з використанням конфіденційного співробітництва, під час якого збирають інформацію, що може свідчити про зникнення (відтік) наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів під час лікарської практики чи замісної підтримуючої терапії, незаконну видачу рецептів або інших документів, що надають право на їх придбання, а найголовніше – про безліцензійне розповсюдження наркотичних (психотропних) лікарських засобів. Водночас важливим є збирання інформації про осіб, які можуть бути причетні до такої протиправної діяльності.

У процесі виявлення фактів, що підтверджують учинення в медичних закладах злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, особливу увагу необхідно приділяти аналізу інформації, наявної в засобах масової інформації, зокрема Інтернет-мережі. Цінну інформацію можуть

містити відгуки пацієнтів та результати журналістських розслідувань про якість послуг медичного закладу, де наведено факти порушень правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, їх розкрадання тощо. Ігнорування такої інформації та не своєчасна її перевірка можуть призвести до негативних наслідків, зокрема порушень публічної безпеки і порядку активістами.

Також важливим етапом роботи працівників оперативних підрозділів Національної поліції є ознайомлення з документами, які характеризують діяльність медичного закладу та містять інформацію про здійснення ним господарської діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Такими документами є:

- нотаріально засвідчена копія положення (статуту) закладу охорони здоров'я, де має бути прописана діяльність, пов'язана з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- копія свідоцтва (посвідчення, сертифіката спеціаліста), яка підтверджує професійну придатність юридичної особи – керівника або керівника відповідного підрозділу, фізичної особи – підприємця, що має ліцензію на провадження медичної чи ветеринарної практики із застосуванням наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- відомості про чисельність працюючих у закладі фахівців, а також перелік працівників, які за своїми службовими обов'язками мають безпосередній доступ до згаданих речовин і прекурсорів. Цей перелік повинен бути затверджений наказом керівництва цього медичного закладу;

- довідка відповідного державного або комунального закладу охорони здоров'я про відсутність у працівників, які за своїми службовими обов'язками мають безпосередній доступ до наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, психічних розладів, пов'язаних зі зловживанням алкогольними напоями, наркотичними засобами чи психотропними речовинами,

- довідка про відсутність серед зазначених працівників осіб, яких визнали непридатними для виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), пов'язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- довідка МВС України про відсутність у працівників, які за своїми службовими обов'язками мають доступ до зазначених засобів і прекурсорів, не знятої чи не погашеної в установленому

порядку судимості за вчинення середньої тяжкості, тяжкого та особливо тяжкого злочину або за злочин, пов'язаний із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, зокрема вчинених за межами України [2];

– висновок державного санітарно-епідеміологічного нагляду про епідемічний стан медичного закладу;

– висновок державного протипожежного нагляду про стан пожежної безпеки в медичному закладі.

Також необхідно обов'язково здійснити аналіз звітної документації, укладеної за результатами обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у медичних закладах відповідно до чинного законодавства [3]. До документів, що підлягають вивченню, належать:

1) форма первинної облікової документації № 129-6/о «Журнал обліку препаратів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у відділеннях і кабінетах лікувально-профілактичних закладів охорони здоров'я»;

2) форма первинної облікової документації № 129-7/о «Журнал обліку препаратів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на постах відділень лікувально-профілактичних закладів охорони здоров'я»;

3) форма первинної облікової документації № 129-8/о «Журнал обліку препаратів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у фармацевтичних (аптечних) закладах»;

4) форма первинної облікової документації № 129-9/о «Журнал обліку препаратів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у лікувально-профілактичних закладах охорони здоров'я для виконання призначень лікаря в стаціонарних умовах»;

5) форма первинної облікової документації № 129-10/о «Журнал обліку повернутих зі створених стаціонарів вдома препаратів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів»;

6) інформаційний лист для хворого або особи, яка здійснює за ним догляд (члена сім'ї, опікуна чи піклувальника), про правила поводження з препаратами, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори, недопущення їх використання не за медичним призначенням;

7) лист призначень препаратів із вмістом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів хворим, які

отримують лікування в стаціонарних або амбулаторних умовах, і лист обліку виконання цих призначень;

8) норми розрахунку обсягів зберігання препаратів з наркотичними засобами, психотропними речовинами і прекурсорами загалом в лікувально-профілактичному закладі охорони здоров'я, а також відповідно до відділень, постів, кабінетів.

До того ж, правоохоронці повинні ознайомитись зі звітами закладу про лікувальну роботу, проведену за останні три роки, а в разі першої акредитації – за останні два роки, а також з аналізом діяльності закладу щодо якості медичної допомоги. У таких звітах може бути відображено кількість пацієнтів, які отримали наркотичні засоби чи психотропні речовини, кількість використаних вищезазначених речовин на лікування або виявлені внутрішні порушення правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів тощо.

У разі виникнення необхідності проведення ревізії (перевірки) діяльності медичного закладу щодо виявлення порушень чинного законодавства у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів працівники оперативних підрозділів обов'язково повинні наголосити на необхідності здійснення перевірок фінансово-господарської діяльності Державною аудиторською службою України.

Важливим напрямом виявлення в медичних закладах злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів є співпраця з Державною службою України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, працівники якої уповноважені контролювати дотримання суб'єктами господарювання ліцензійних умов провадження господарської діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [4]. Такі установи володіють значною кількістю інформації про виявленні правопорушення в медичних закладах, зокрема в досліджуваній сфері. Фахівці цієї служби можуть не лише надати інформацію про виявлені порушення, а й увійти до складу слідчо-оперативної групи під час здійснення слідчих (розшукових) дій для виявлення фактів порушень у медичних закладах порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Таким чином, оперативне обслуговування медичних закладів, де здійснюється або може здійснюватися незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів,

передбачає реалізацію таких заходів: використання конфіденційного співробітництва; аналіз інформації, наявної в засобах масової інформації, зокрема Інтернет-мережі; ознайомлення з документами, що характеризують діяльність медичного закладу в цій сфері; порушення питання про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності Державною аудиторською службою України; співпраця з підрозділами Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15 лют. 1995 р. № 60/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – Ст. 60.

2. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 квіт. 2016 р. № 282 // Урядовий кур'єр. – № 92. – 18 трав. 2016 р.

3. Про деякі питання придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 7 лип. 2015 р. № 494 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 73. – С. 63. – Ст. 2407.

4. Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серп. 2015 р. № 647 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 72. – Ст. 2354.

Стаття надійшла до редколегії 24.11.2016

Okushko A. – *Postgraduate Student of Scientific Laboratory on Criminal Police Problems of Educational and Research Institute № 1 of the National Academy of Internal Affairs, Kiev, Ukraine*

The Directions of Crimes' Identification in the Sphere of Drugs, Psychotropic Substances and Precursors' Distribution in Medical Establishments

It is determined that crimes involving drugs, psychotropic substances and precursors' distribution and committed in medical establishments still take place in the drug crime structure. Conditionally, it is possible to divide them into two groups: in the sphere of the drugs, psychotropic substances and precursors' distribution rules violation; license-free activity in the sphere of drugs, psychotropic substances and precursors' distribution.

The directions of National Police operational division's activity on revealing of the drugs, psychotropic substances and precursors' distribution in medical establishments are examined. During provision of operative services in medical establishments potentially involved in drugs, psychotropic substances and precursors' illegal distribution, operational staff has to collect the information in the following areas: use of confidential cooperation, mass media information analysis, including Internet, by means of accessing the documents and data characterizing medical establishment's activity in this sphere; the question of financial and economic activity verification by State Auditor Service of Ukraine, cooperation with the divisions of State Service on Medicines and Drugs Control of Ukraine responsible for the control of economic subjects compliance to the licensing conditions of economic activity in the sphere of drugs, psychotropic substances and precursors' distribution.

The list of documents and data characterizing the activity of medical establishment obligatory for National Police of Ukraine operative staff to be familiarized for the purpose of drugs, psychotropic substances and precursors distribution violation facts due identification is presented.

Keywords: medical establishments, drugs, psychotropic substances, precursors, crime detection, operative divisions of National Police of Ukraine.